

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep.
0033 OSLO

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET	
04/1944-164	
DATO - 2. MARS 2005	
AN 521	EKSP.

Deres ref.

Vår sak

04/03367-014 002245/05
646.2

EYG

Oslo, 28.02.2005

NOU 2004:26 HJEMFALL

Landsorganisasjonen i Norge har mottatt departementets brev av 01.12.04 angående ovennevnte.

Landsorganisasjonen i Norge vil innledningsvis gjøre utvalgets ord til sine:

”Spørsmålet om fremtidig hjemfall rører ved sentrale holdninger til disponering av våre naturressurser. Vassdragene representerer fornybare og evigvarende ressurser av stor nasjonal verdi, både økonomisk og miljømessig. I dag er kraftproduksjon den viktigste økonomiske utnyttelsen. Vannkraften utgjør 99 prosent av kraftproduksjonen i landet, og er av grunnleggende betydning for verdiskapingen og velferden. Norge har et unikt fortrinn i å utnytte disse naturressursene til kraftproduksjon. For å sikre at vassdragsressursene blir utnyttet på best mulig måte ut fra samfunnets interesser nå og i fremtiden, er det nødvendig med et godt utbygd system av økonomiske og administrative virkemidler.”

Vannkraften har en sentral betydning som en del av samfunnets infrastruktur, og som grunnlag for at vi har rimelig kraft både til industri, øvrig næringsliv og husholdninger. Kraftnæringen har som andre næringer behov for endringer i takt med utviklingen og krav til næringen, og har gjennomgått store omstillinger bl.a. som følge av energiloven og integrasjon med andre land. Det er særlige grunner for et sterkt offentlig eierskap i kraftsektoren, fordi vannkraften er evigvarende og vil øke i verdi over tid med økende miljøkrav til kraftnæringen nasjonalt og internasjonalt.

Grunnrenten (meravkastning som skyldes naturgitte forhold) fra vannkraften vil øke. Siden verdien for eier er avhengig av rammevilkår som kjøperen ikke kan

kontrollere, vil markedsverdien for private eiere være lavere enn verdien for samfunnet. Derfor vil neppe kommunale eiere ved salg oppnå full verdi ved å selge til private, uansett gjeldende hjemfallsvilkår.

Hjemfallsregimet er under angrep fra krefter ønsker en større del av kaka, både internasjonale kraftselskaper og andre næringsinteresser. ESA er vokter av EØS-avtalen og synes i økende grad å tolke den som et vidtgående krav til fri etableringsrett. Mange argumenterer med at grunnrenten kan innhentes gjennom skatt og at offentlig eierskap er unødvendig. Vi har imidlertid erfart at myndighetene også settes under press når det gjelder beskatning av grunnrente. Det er ofte de samme interessenter som hevder at hjemfall og offentlig eierskap er unødvendig.

Hjemfallsinstituttet er sammen med det brede offentlige eierskapet samt et system for å beskatte det ekstraordinære overskuddet som stammer fra grunnerente et viktig verktøy for å videreføre målsettingene. Vi beklager derfor at utvalgets flertall ikke har lyktes i å finne frem til en modell for fremtidig hjemfallsregime som fullt ut ivaretar målsettingen om offentlig eie og styring med vannkraften.

LO slutter seg til flertallet i utvalget som mener at hjemfallsinstituttet må videreføres. Et fremtidig hjemfallsregime må bygge på følgende hovedelementer;

- hjemfallets innhold,
- konsesjonsperiodens lengde,
- implementering av nye regler,
- hvilke vannfallsrettigheter som skal omfattes
- og fordeling av verdier ved hjemfall

De hovedhensyn LO vil legge til grunn for en robust løsning er:

1. Løsningen må videreføre prinsippet om hjemfall
2. Sterkt offentlig eierskap må videreføres
3. Likestilling av hjemfallsvilkår
4. Konsesjoner som er gitt til private for industrikraft kan videreføres

LO viser til de unike fortrinnene vannkraften gir for å sikre energi til alminnelig forsyning og til industri, spesielt den kraftforedlende. Mange av vassdragene er utbygd som følge av industrireisning på såkalte ensidige industristeder der disse virksomhetene var og fortsatt er hjørnesteinsbedrifter. Kraftintensiv industri må derfor sikres like vilkår i arbeidet med et eventuelt nytt hjemfallsregime.

LO synspunkter i forhold til implementeringen er utdypet under, for øvrig er synspunktene gjengitt i del 2.

1. Bakgrunn, premisser og prosess

Hjemfallutvalget ble nedsatt på bakgrunn av krav fra ESA om revisjon av gjeldende regime. Dette regimet krever at hele anlegget hjemfaller vederlagsfritt til staten etter 60 år fra anlegget ble satt i drift. Det samme skjer med offentlig eide verk dersom mer enn 1/3 selges til private. Kommunale og statseide kraftverk har evigvarende konsesjon.

ESA har oppfattet dette som en diskriminering av private eiere og forlangt at den må opphøre. Utvalgets juridiske ekspertise har kommet til at full likestilling mellom offentlige og private eiere er et krav til løsningen dersom den skal være i tråd med EØS-avtalen. Dette har preget utvalgets innstilling.

LO vil påpeke at kravet fra ESA og utvalgets juridiske tolkning innebærer at et hovedprinsipp fra konsesjonslovene må vike. Hovedmålet med konsesjonslovene var at de evigvarende vannkraftressursene skulle sikres i offentlig eie. Det var samtidig viktig å tiltrekke seg industrielle investorer som kunne sikre at vannkraften ble utnyttet til verdiskaping, men de skulle ha landets naturressurser til låns.

Like naturlig var det å unnta kommuner og andre offentlige eiere fra et slikt krav når de bygget ut vassdrag for å skaffe samfunnet lys og varme. Derfor bygget konsesjonslovene på prinsippet om et skille mellom offentlige og private eiere. En løsning med felles hjemfallskrav til de to eiertyperne innebærer at hjemfallsvilkårene må nærme seg hverandre. Det er viktig at disse endringene ikke medfører at det blir vesentlig gunstigere for kommunene å selge. En slik svekkelse av hjemfallsregimet er uønsket av et bredt flertall i samfunnet. Det vises til merknad fra utvalgsmedlemmene Felix, Lund og Nordlund (FNL) i kap 10.1.1.3.

I NOUens kapitel 3 tredje avsnitt står følgende (våre markeringer):

Industrikonsesjonslovens ulike konsesjonsbestemmelser for ulike aktører de senere år også blitt kritisert av EFTA Surveillance Authority (ESA). Ved åpningsbrev av 27. juni 2001 rettet ESA søkelyset på konsesjonslovgivningen for erverv av vannfall og anførte at regelverket med ulike konsesjonstider for offentlige og private aktører er i strid med EØS-avtalens artikkel 31 om etableringsrett og artikkel 40 om kapitalbevegelighet. **Norge besvarte åpningsbrevet ved brev av 28. november 2001, hvor det ble anført at**

konsesjonsregelverket retter seg mot forvaltningen av norske naturressurser og at dette faller utenfor EØS-avtalens virkeområde. Fra norsk side ble det videre pekt på at konsesjonssystemet med tidsbegrensede konsesjoner og hjemfall er ledd i den statlige forvaltningen av eiendomsretten til vannkraftressursene og at avtalen etter dens artikkel 125 ikke på noen måte skal berøre avtalepartenes regler om eiendomsretten. Ved en såkalt grunnlagt uttalelse av 20. februar 2002 ga overvåkningsorganet uttrykk for uenighet i Norges syn og opprettholdt standpunktet om at gjeldende konsesjonsbestemmelers forhold til EØS-avtalen. **Norge meddelte overvåkningsorganet ved brev av 19. april 2002 at de norske synspunktene rundt EØS-avtalens anvendbarhet på bestemmelser om ressursforvaltning ble opprettholdt.** Det ble samtidig opplyst at det var iverksatt et lovarbeid som hadde til hensikt å etablere likebehandlende konsesjonsregler for aktørene i kraftbransjen. Prosessen rundt forholdet mellom dagens regelverk og EØS-avtalen ble på denne bakgrunn stilt i bero i påvente av de nærmere lovendringsforslag.

LO er oppgitt over den passivitet regjeringen har vist i denne saken. Dette rimer dårlig med den aktive holdningen i regjeringens Europapolitiske plattform der vi registrerer at denne saken er utelatt. Dette rimer dårlig med at det fortsatt er regjeringens standpunkt dagens lovgivning ikke er i strid med EØS-avtalen.

LO mener at det er på tide med en bred offentlig gjennomgang av rekkevidden av EØS-avtalens regler om fri etableringsrett og frie kapitalbevegelser. Skattevilkår og naturressurser var i utgangspunktet utenfor avtalen og skulle ikke berøres. Imidlertid ble vi i saken om differensiert arbeidsgiveravgift tvunget til å oppgi en ordning et bredt flertall i Norge var for å videreføre. I saken om statlige lotterier og spilleautomater utviser regjeringen et sterkt engasjement for retten til å begrense spilleavhengighet mot en aggressiv automatbransje med store juridiske og økonomiske ressurser. Det samme engasjement bør vises i saken om hjemfall. LO mener derfor at det bør foretas en juridisk og politisk prøving av mulighetene til å videreføre et sterkt hjemfallsregime for å unngå at vannkraften selges ut.

Vi må ikke på basis av press fra de som har interesser av det i inn- og utland, i panikk gi opp mye av det som ble vunnet for hundre år siden (panikkloven av 1906) – kontroll og styring med vannkraftressursene. LO viser til merknaden fra utvalgsmedlemmene FNL som mener det er oppstått en uklar rettslig situasjon i forholdet mellom norsk rett og EØS-avtalen, og ber den norske stat avklare dette med ESA før endelig hjemfallsmodell vedtas.

I debatten etter utvalgets innstilling er det kommet fram nye juridiske betenknninger som gir andre konklusjoner. Stortinget må ta seg tid til å få disse forhold mer avklart før en går til drastiske endringer i hjemfallsregimet som kan vise seg unødvendige.

2. Nærmere om LO's prioriteringer til ny hjemfallsmodell

Transaksjonsmodell eller lovtidspunkt

LO viser til følgende merknad:

Medlemmene Felix, Lund og Nordlund går prinsipalt inn for transaksjonsmodellen, som innebærer at dagens offentlige eiere kan beholde sine konsesjoner uavkortet, inntil nærmere bestemte transaksjoner utløser de nye konsesjonsreglene og hjemfall. Subsidiært går disse medlemmer inn for den såkalte rettighetsmodellen, hvor like konsesjonsregler med hjemfall gjøres gjeldende fra lovtidspunktet, men hvor offentlige eiere som blir fratatt sine opprinnelige evigvarende konsesjoner på hjemfallstidspunktet, gis rett til en andel av det hjemfalte anlegg, tilsvarende en verdi på 45 prosent. Disse medlemmene forutsetter at et valg mellom de to modellene, bør utstå til den norske stat har ryddet de rettslige uklarheter i forhold til EØS-avtalen av veien.

Det er vesentlige fordeler med den såkalte transaksjonsmodellen, der hjemfallet knyttes til tidspunktet for transaksjon, framfor en lovtidspunktmodell. Det er knyttet til at en unngår stort sammenfall av hjemfall i framtida, og at en lettere kan bevare kommunale eieres interesse i å videreføre eierskapet. Det er grunn til å anta at en modell med hjemfall fra lovendringstidspunktet gir klart sterkere incentiv til å selge. Ordningen må imidlertid være slik at den ikke er til hinder for en fornuftig omstrukturering til større enheter, for eksempel i større offentlig eide regionale verk slik det har skjedd flere steder i landet.

Helt eller delvis hjemfall

Ved tradisjonelt hjemfall går alle verdiene, naturressurser og anlegg uavkortet og vederlagsfritt til staten. Ved delhjemfall kan eieren beholde deler av anlegget eller vannfallet, det kan gis delvis økonomisk kompensasjon og det kan åpnes for automatisk videreføring av eierskapet. LO har merket seg at det er stort språk i utvalget om dette.

Utvalgets flertall går imidlertid inn for løsninger som innebærer at konsesjonæren ved hjemfall har en rett til en andel i det hjemfalte anlegg eller til en andel av det hjemfalte markedsverdi. Mindretallet viser dog til

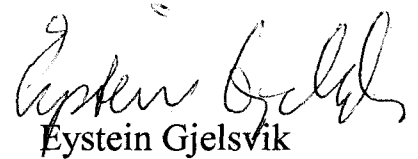
rettighetsmodellen som kun gir erstatning (45%) til offentlig eier hvis denne er identisk på hjemfallstidspunktet som ved lovendringstidspunktet.

LO mener det er riktig at kommunale eiere som mister rett til evigvarende konsesjon gis økonomisk kompensasjon og viser til merknad om dette sitert over. Også dagens private eiere må gis mulighet til å drive videre etter hjemfall. Forutsetningen er at kraften knyttes til industriell bearbeiding som grunnlag for arbeidsplasser i kraftintensiv industri. LO viser til merknad fra utvalgsmedlem Felix.

Med vennlig hilsen
LANDSORGANISASJONEN I NORGE

Roar Flåthen

Eystein Gjelsvik